

Mnenje

Opomba o misionarju Ivanu Rattkayu

Po naključju mi je prišla v roke druga knjiga romana o škofu Frideriku Baragi z naslovom *Le eno je potrebno*, ki jo je izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu, Celovec, 1982. V njej je Epilog k romanu o Frideriku Baragu 'Le eno je potrebno' napisal dr. Tine Debeljak, Haedo (Buenos Aires) 21. junija 1981. V njem je v poglavju Slovenski misionarji v Ameriki zapisal: "Sicer pa smatrajo zgodovinarji za prvega zgodovinsko dokazanega slovenskega misionarja Ptujčana Ivana Ratkaja, ki se je izkrcal v Ameriki l. 1680 (dvesto let po odkritju Amerike). Ker je bil profesor tako v Gorici kakor v Zagrebu, ga nekateri smatrajo slovensko-hrvatskega pokolenja (Prpić)."

V tej navedbi sta dve pomoti, ki ju želim popraviti. Imam namreč knjigo Ante Gulin: *Povijest obitelji Rattkay (1400-1793)*, ki jo je izdala Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti v Zagrebu leta 1995 (152 strani). Gre za izčrpno genealoško raziskavo znamenite (ogrsko)hrvaške plemiške rodovine, kjer so seveda tudi življenjepisni podatki o misionarju Ivanu Rattkayu. Rattkayi izvirajo iz severne Ogrske, kjer so v kraju Ratkha ob rečici Sajo imeli posestvo, po katerem so se imenovali "de Ratkha", po daljšem času tudi "Rattkay", kakor so se pozneje redno imenovali. Eden od Rattkayev se je boril v četah bana Ivana Korvina, največ v hrvaških krajih. Za vojaške zasluge in posojilo 200 forintov, ki mu ga je bil dolžan ban, je dobil posestvi Jurkotinec in Veliki Tabor v Hrvaškem Zagorju. Malo pozneje, ko so Rattkayi dobili tudi Mali Tabor, so se imenovali Rattkay "de Nagy et Kys Tabor". Kot ugledni zagorski plemiči so se poročali s spodnještajerskimi plemkinjami iz rodovin Schratzenbach, Tattenbach, Herberstein, Gaisruck, pa tudi s kranjskimi plemkinjami iz rodovin Barbo in Codelly. Občasno so imeli tudi kako zemljiško posest na naši strani, npr. grad Olimje.

Petar mlajši Rattkay, ugledna osebnost med hrvaškim visokim plemstvom in tudi zelo bogat, je bil v prvem zakonu poročen z grofico Ano Konstancijo Stratenpach (verjetno je napaka in je

prav Schratzenbach) in je imel sina Franja (II), Ivana (III) Adama ter hčer Rozino. Ivan (III) Adam je bil rojen 22. maja 1647 na Ptuju (od tod verjetno mnenje, da je slovenskega rodu). Še kot mlad plemič je bil sprejet v službo (pač za paža) na dvoru ogrskega kralja in cesarja Leopolda I. (1658-1705). Z osemnajstimi leti je 15. novembra 1664 stopil v noviciat jezuitske družbe na Dunaju. Leta 1669 je opravil izpit iz filozofije, dve leti pozneje, t.j. v letih 1671/72 je na jezuitski gimnaziji v Zagrebu poučeval pesništvo. Nato je šel v Gradec študirat bogoslovje, kjer je bil nato posvečen. Krajši čas je na tamkajšnji teološki fakulteti predaval "filozofsko moralko", t.j. etiko. Ker je očitno imel nagnjenje za misijone, je bil z dekretom Svete stolice poslan v Mehiko za misionarja. Iz Avstrije je odpotoval prek Genove v Italiji do Seville v Španiji. Tam je, kot se zdi, dve leti čakal na ladjo za Mehiko ter je 1. junija 1680 odplul iz пристanišča Cadiz. Po prihodu v Mehiko je živel in širil vero med indijanskimi plemeni Tarahumare skoraj štiri leta, do 26. decembra 1683, ko so ga zastrupili. Pri svojem misionarjenju očitno ni imel večjih uspehov, o čemer priča dejstvo, da so mu pri povratku z misijonskega potovanja, ko je prosil za kozarec vode, dali v njej tudi smrtonosni strup. Bil je tudi potopisec, raziskovalec in kartograf.

Ohranila sta se dva njegova zanimiva potopisa oziroma pismi, namenjeni jezuitskemu provincialu v Avstriji Nikolaju Avancinu. Ti sta bili iz latinščine prevedeni v nemščino in nato v hrvaščino. V Gulinovi knjigi je objavljen tudi njegov portret, kjer so na oglih prikazani pomembni dogodki iz njegovega življenja (sprejem v službo pri kralju, slovo pred odhodom k jezuitom, na ladji, ki plove proti Mehiki, in prizor z dajanjem kozarca vode s trupom). O Ivanu Rattkayu obstaja veliko izključno hrvaških zapisov, ki so navedeni v Gulinovi knjigi na strani 39.

Menim, da rojstvo Ivana Rattkaya na Ptuju ter dejstvo, da je mati izvirala iz Spodnje Štajerske, ne zadostuje, da bi mu pripisovali slovenstvo, zlasti tudi zato ne, ker očitno ni imel stikov s slovenskimi deželami. Gibal se je namreč le v hrvaškem, dunajskem in graškem okolju. Tudi v Gorici očitno ni poučeval.

Jože Maček